

Skoleposten

Bilag til "Værøyposten" mars 2006

Da kommunestyret 31.mars 2005 - i sak 10/05 - besluttet å rive skolebygningen fra 1955 og føre opp et nytt bygg "mer tilpasset dagens krav", innvarslet det en ny epoke i Værøys skolehistorie. Derfor kan det være nødvendig å gjenoppfriske bruddstykker av vår egen skolehistorie.

KRISTENDOMSSKOLE

Det var innføringen av konfirmasjonen i 1736 som var opptakten til skoleloven som kom i 1739. For å oppfylle kravene til konfirmasjonsundervisningen, var det nødvendig at ungdommen kunne sin kristne barnelærdom – og for å makte kravene måtte ungdommen kunne lese. Det var kristendom som var "faget" – og det gikk mange år før skrivning, regning og andre fag fikk plass i skolen. Etter lovens skulle ungdom over 7 år ha 3 ukers skolegang hvert år fram til de ble 10-12 år gamle. Da var det på tide å komme seg ut i arbeidslivet. Det var geistligheten som bestyrte skolen, men det var almuen som måtte

betale skolegangen. Skolen møtte derfor liten velvilje hos folk flest.

EN RAPPORT

En av de aller første rapportene fra Værøyskolen er fra 1817. Det er prost Colban som er på visitas, og skriver følgende om ungdommen på Værøy og i Lofoten generelt: "Foreldrene lar barna vokse opp i vankunlighet og selvrådighet. Forknyttede legeme og bleke ansikt er et tydelig kjennetegn på tidlig utukt..."

Om læreren på Værøy kunne prosten fortelle at han lenge hadde tjent i sognet, og at han var vel skikket til undervisningen. Han hadde en stille, sedelig karakter, men var dessverre noe henfallen til drikk. I mangel av noen bedre måtte han likevel beholdes. Videre kunne prosten fortelle at læreren på Værøy var god til å skrive, men opplyste samtidig at læreren på Røst ikke kunne skrive i det hele tatt!

VISITAS OG OVERHØRING

Det var som nevnt geistligheten som hadde ansvaret for skolegangen, og når biskopen en sjelden gang kom på visitas, ble almuen, læreren og skolebarna innkalt til overhøring. Var biskopen på visitas i Flakstad, kunne han innkalle almuen fra

Bibelen var både lesebok og rettesnor for skolen. I etter tid kan man stille spørsmål ved hvor pedagogisk det var å starte med en så vanskelig bok. Skolen var en konsekvens av kravet om konfirmasjon som kom i 1736.

Værøy og Røst til overhøring der.

Det er grunnen til at vi i dag kan finne notater om skolesituasjonen på Værøy i 1750. Vi leser at det var ingen skolemester i Værøy sogn, men "Foreldrene er meget flittige til å undervise sine Børn". Her står det også at de fleste unge på Værøy kunne lese nogenlunde i bok, samt oppregne Luthers katekisme, Davids salmer og evangeliene. Noen kunne til og med "gjøre regning for katekismens forstand og prekenens innhold..."

VÆRØY VAR TIDLIG UTE

Omgangsskolen - der læreren gikk fra bygd til bygd og underviste elevene på hvert sted et par uker av gangen - var den vanlige skoleformen i landet. Men på Nordland på Værøy fikk man fast skole allerede fra 1843. Skolebygningen, slik vi kjenner den i dag, ble oppført 1881.

At Nordland var så tidlig ute med skolebygg, skyldes ene og alene at kirka og presten var på Nordland. Fortsatt var det presten som hadde oppsynet med skolen og undervisningen. For de andre bygdene på Værøy – Sørland og Måstad, var situasjonen ikke like enkel.

LANG SKOLEVEI?

Det tok alltid lang tid fra tanken om skolebygg ble lansert, til bygget ble en realitet. Det ene forslaget etter den andre ble gjerne kastet fram. Et av de spenstigste forslagene var å bygge en sentralskole for hele Værøy i Breivika. Grunnen var at da ville

det bli like lang skolevei for elevene fra Kvalnes og Nordland.

FLERE SKOLER

De gamle kommunestyre-protokollene forteller mangt og mye om skoleutbygging og ikke minst om skoleplaner i Værøy. For utbyggingen skjedde normalt i flere etapper, og kommunen var alltid både i tidsnød og pengeknipe. Krav til bygninger, varierende elevtall, nye lover og krav skulle hele tiden balanseres opp mot en skral kommuneøkonomi.

De argumentene som representantene benyttet seg av i kommunestyremøtet i mars 2005 der man besluttet å bygge ny skole – var til forveksling lik de argumentene som er blitt benyttet ved samtlige andre skoleutbygginger i Værøy. Resultatet kan vi summere opp her:

«GAMMELSKOLEN»

ble bygd og tatt i bruk på Sørland 1. sept. 1878 og var i bruk til 1955. Den ble revet da rådhuset skulle bygges i 1976.

«NYSKOLEN»

som i dag går under betegnelsen "gammelskolen" og som fortsatt står, ble tatt i bruk 1901 og var sammen med "gammel-gammelskolen" i bruk til nyskolen ble tatt i bruk i 1955.

SKOLEN I MÅSTAD

Siden kommunen ikke kunne

bestemme seg om de hadde råd til å bygge skole i Måstad, ble skolebygget satt opp og bekostet av handelsmannen i Måstad, Petter Kristensen. Skolen ble tatt i bruk høsten 1903. Skolen kostet 2.000 kr – og etter avtale skulle kommunen betale byggekostnadene tilbake til Kristensen med årvisse avdrag. Skolen var i bruk til 1954.

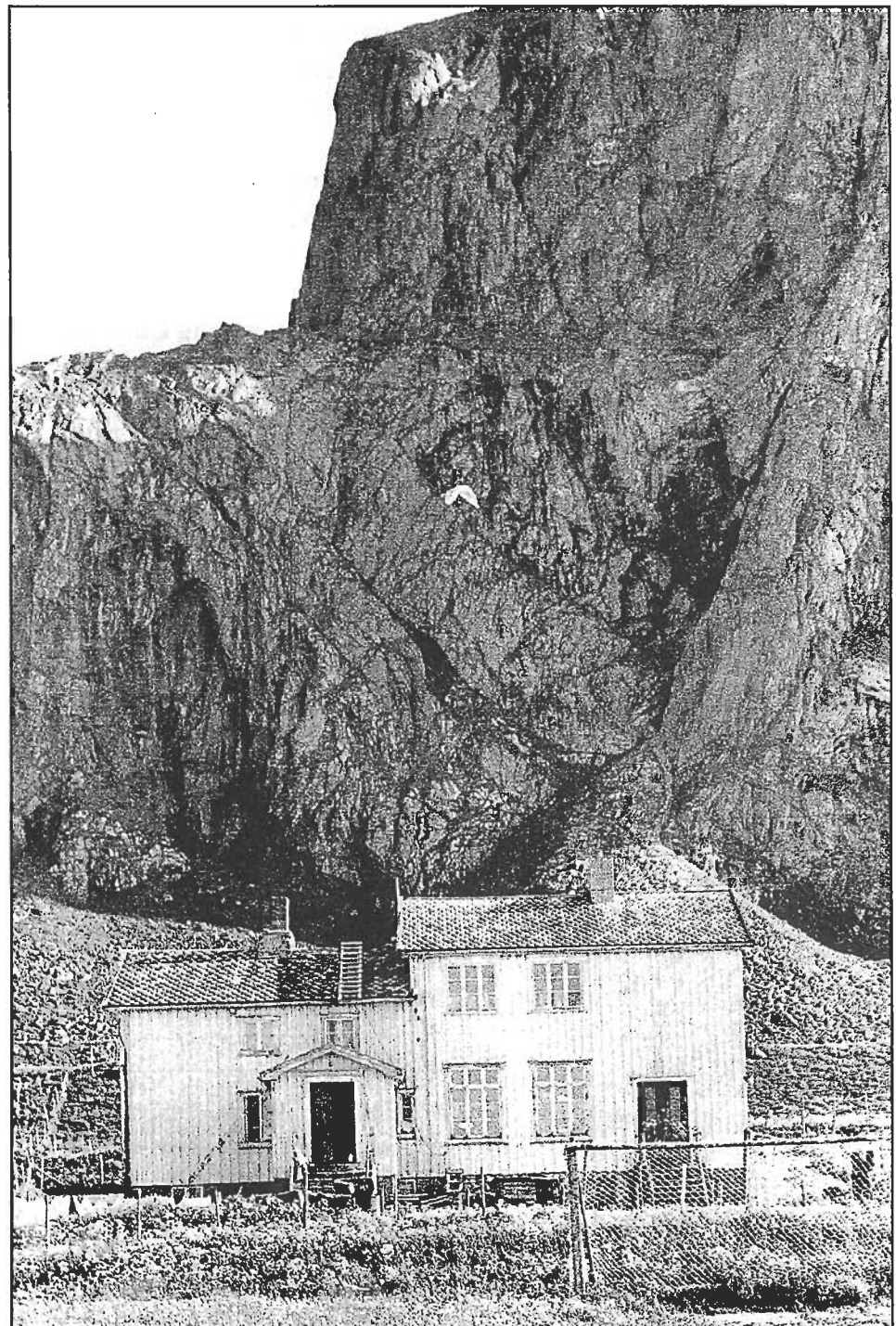
SKOLEN PÅ NORDLAND

Nordland hadde tidlig fast skole,

men skolebygget på Nordland er både flyttet og bygd om flere ganger. Slik den står i dag, med lærerbolig i den ene enden – kan den føres tilbake til 1881. Skolen på Nordland var i bruk til det siste nybygget på "sentralskolen" ble tatt i bruk skoleåret 1967/68.

DEN STORE SKOLEREFORMEN

I 1936 kom den nye skoleloven for skoler på landsbygda. I forhold til tidligere skolekrav, var dette intet

Nordland fikk svært tidlig fast skole. Men skolen ble både flyttet, ombygd og påbygd – og slik den framstår i dag med lærerbolig i den ene enden, kan den føres tilbake til 1881.

Den hvite bygningen til høyre kaller vi i dag for "gammelskolen". Men den gamle gammelskolen ser du til venstre på bildet. Den ble revet for å gi plass for kommunehuset – og "gammelskolen" er nå blitt fjøs i Bensvika.

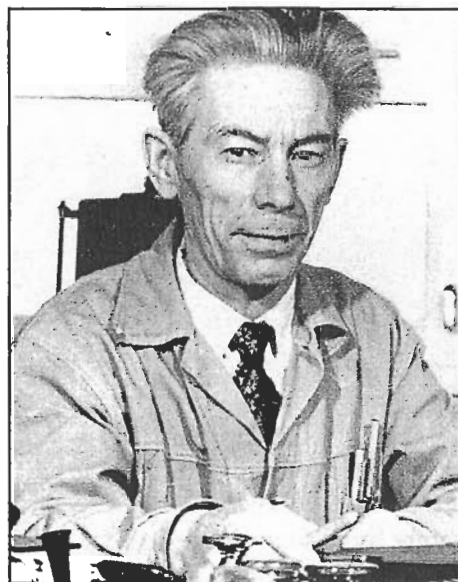
mindre enn en revolusjon. Kommunene fikk fem år til å iverksette loven som blant annet stilte krav til gymnastikkundervisning, sløyd, håndarbeid og skolekjøkken. I mellomtiden kom krigen som satte en ettertrykkelig stopper for all videre skoleutbygging.

Etter krigen begynte man så smått å tørke støv av gamle planer, og nå så man på nytt for seg en sentralskole for hele Værøy. Det ville bli den rimeligste løsningen – og kommuneøkonomien tillot ingen store krumspring. Men sentraliseringstanken vakte harme både i Måstad og på Nordland, og skolekomiteen fant det etter hvert mest fornuftig å opprettholde samtlige skolekretser. Man foreslo i stedet å bygge på en gymnastikkfløy til skolene i Måstad og på Nordland, samt sentralisere håndarbeid, sløyd og

undervisningen i skolekjøkken til Sørland. Samtidig søkte man om dispensasjon fra skolelovens krav angående sløyd og husstell til det var skaffet skikkelige lokaler. Utbyggingsplanene hadde en kostnadsramme på kr 50.000.

SENTRALSKOLE

Arbeidet med en sentralskole for Værøy fortsatte likevel. Men det var vanskelig å skaffe stor nok tomt til skoleutbyggingen. Folket på Værøy var fortsatt avhengige av jordbruk, og ingen ville selge dyrkbar jord. Kommunen var derfor nødt til å ekspropriere grunnen og valgte å legge skolen på Langholen. Som sak 5/46 ble planen for det nye skolebygget lagt fram for skolestyret. Det var

likevel lang vei fram til målet. Ved kongelig resolusjon av 16. mai 1947 ble kommunen gitt adgang til å ekspropriere skoletomta. Det skulle likevel gå mange år før det ble aktuelt å bygge.

På vårparten 1953 ble tegningene for skolebygget godkjent. Litt senere på året ble Sørland skole på Værøy innstilt som nr 1 på sentralkvoten, og fikk byggeløyve litt senere. Alt unntatt finansieringen var dermed ordnet. Den første kalkylen lød på 650.000 kroner. Da byggearbeidet offisielt ble avsluttet 20. oktober 1955, var utgiftene steget til nærmere en million. 480.000 kr ble skaffet til veie som lån. 210.000 kr gikk over det kommunale budsjettet, mens resten ble dekket av fylke og stat.

Nyskolen ble tatt i bruk med en gang den var ferdig. I skoledagbøkene står det at skolebarna gikk i tog fra gammelskolen med flagg og faner på innvielsedagen. Det var taler og

Kyrre Finn var Værøys første skolestyrer fra 1950 til 1970. Det er hans iherdige innsats som førte til den store skoleutbyggingen på Værøy.

Først etter at siste byggetrinn av sentralskolen var fer dig, fikk elevene på Værøy svømmeunder visning. Svømmeklubben på Værøy var svært aktiv på 1970 og -80 tallet, og svømmerne fra Værøy var blant de beste i Lofoten.

bevertning, blomsteroverrekkelse og stor festivitas. Et så dyrt bygg hadde man aldri tidligere ført opp i Værøy kommune.

TILBAKEBLIKK

På Værøy så vel som i de fleste andre små kommuner, var det kommunestyret som utgjorde

administrasjonen. Å være folkevalgt var et ulønnet tillitsverv som kom på toppen av kampen for det daglige brød. Det er derfor imponerende hvilken innsats og engasjement kommunestyret viser for å skaffe øyfolket et godt skoletilbud. Gang på gang forløfter kommunen seg når nye krav og

nye lover skulle innføres. Skolereformen fra 1936 ble som nevnt utsatt på grunn av krigen, men ikke glemt.

NYE TIDER

Etter krigen startet en storstilt industrialisering av landet. Velstanden økte, og nye krav og

Siden kommunen ikke kunne bestemme seg om de ville bygge skole i Måstad, ble skolen bekostet av handelsmann Petter Kristensen. Skolen tjente også som møtelokale og forsamlingshus, og kostet den gangen 2.000 kroner. Dette er det eneste kjente bildet av skoleungene i Måstad.

Den store dagen er kommet. Elevene er samlet utenfor idrettshuset før de går i tog til innvielsen av sentralskolen på Sørland.

store mål ble satt. Men velstanden var ikke likt fordelt, og for Værøy som var og ble en råstoffleverandør, var ikke velstandsutviklingen særlig påtrengende. De nye skolereformene var tilpasset de nye industristedene der barnetallet var høyt og velstanden stor. De små landkommunene hadde andre problem å stri med.

I 1950 ble Kyrre Finn ansatt som øyas første skolebestyrer. Det var en sørgelig nedslitt skolekrets han kom til. I et brev til Nordland fylkesskolestyre av 14.1.1952 skriver styreeren at de to skolelokalene på Sørland er i så

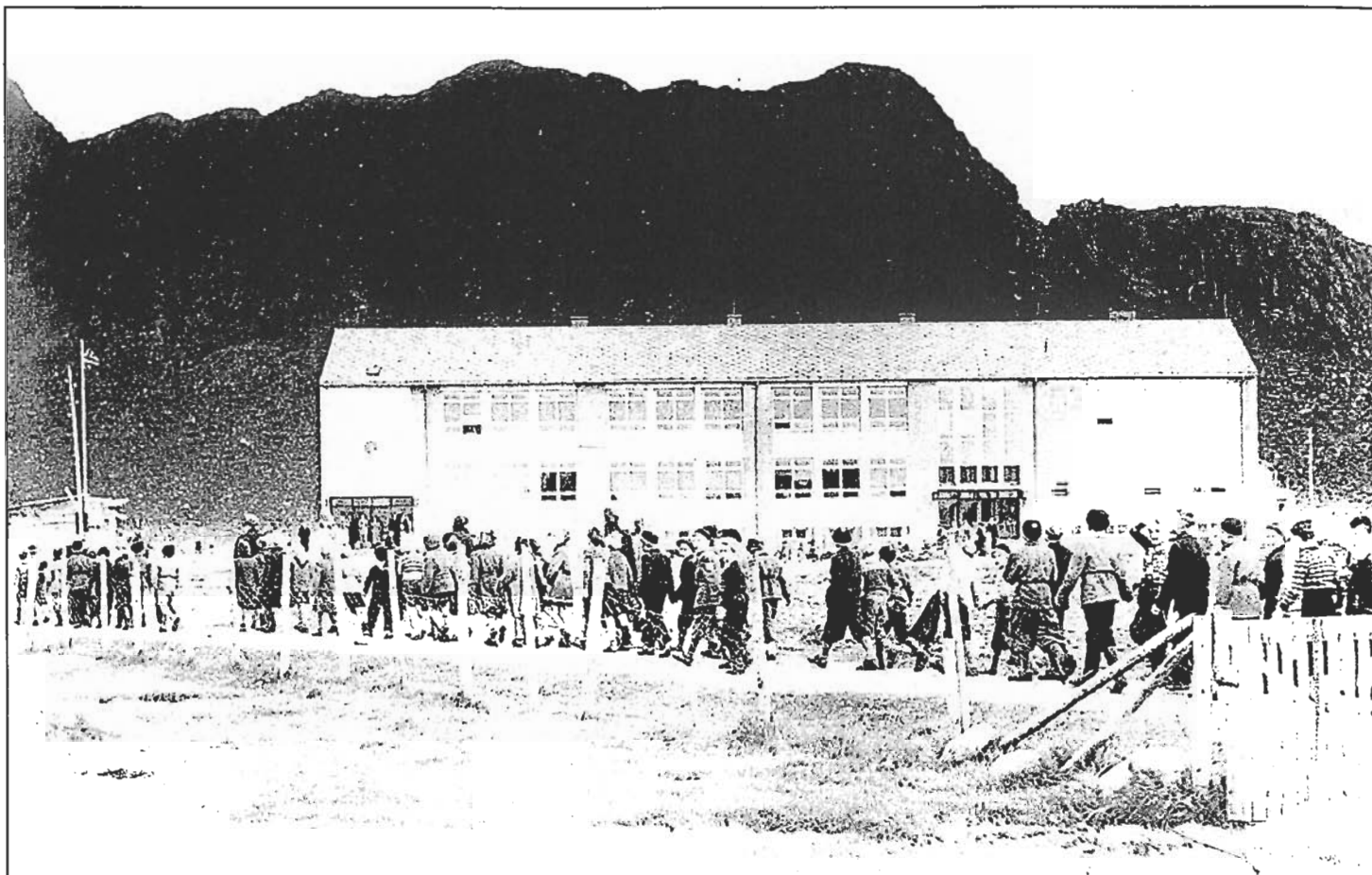
elendig forfatning at det riktige ville være å rive dem ned og bygge dem opp på nytt. De var kalde, trekkfulle og totalt uegnet til sitt formål. I tillegg måtte kommunen leie to andre lokaler hvor standarden om mulig var enda lavere. Barnetallet hadde økt slik

at skolelokalene ble for små, distriktslegen hadde funnet forholdene uakseptable, foreldrene klaget og de sentrale skolemyndighetene presset på.

Utrettelig arbeider Kyrre Finn for å få skoleforholdene på fote igjen.

Sløyd var et meget populært fag. Tre stolte snekkere sammen med skolens vaktmester Albert Skavhaug. Skavhaug var med på byggingen av skolen – og han ble skolens første vaktmester.

Elevene er kommet fram til "nyskolen". Lærerne og vaktmesteren tar i mot elevene ved nordinngangen – hovedinngangen var ikke ferdig da skolen ble tatt i bruk.

Værøyskolen kom til å bli livsoppgaven hans. Han grodde fast på Værøy, og ofret all sin tid på skolen. Først og fremst i klasserommet hvor han med sparsomme hjelpemidler gikk inn

for å gjøre undervisningen engasjerende og levende for elevene. Derneft kastet han seg med all sin energi inn i kampen for å bedre skoleforholdene. Utallige brev ble skrevet til skole-

myndighetene hvor han uredd påpekte innlysende forsømmelser og mangler og krevde at noe måtte bli gjort.

Vendepunktet kom med første

Kyrre Finn var Værøys første skolebestyrer – og Kristen Tveit (t.v.) ble Værøys første skoleinspektør. Bildet er tatt i 1964.

byggetrinn av sentralskolen i 1955. Men fortsatt var det stor mangel på klasserom. Selv med sine 864 kvm. Var nyskolen ikke stor nok til å huse 204 elever fordelt på 9 folkeskoleklasser og 1 framhaldsskoleklasse (1955). Likevel var det nye skolebygget en stor avlastning både for skolebarn og lærerne etter de kummerlige forholdene de tidligere hadde fristet. I 1955 ble det også oppført en vertikaldelt lærerbolig like ved skolen.

Forholdene var blitt bedre, men fortsatt tilfredsstilte skolen ikke alle kravene fra 1936-loven fullt ut. Så kom den nye skoleloven av 1959 som totalt forandret den norske skolen og på nytt skulle stille store krav til kommunen.

SENTRALISERING

Vi nærmer oss vår egen tid, men mye er gått i glemmeboka. Blant annet den sentraliseringstanken som nærmest var enerådende i 50- og 60-årene. Da tanken om 9-årig skole ble lansert, så man for seg store og effektive ungdomsskoler plassert på sentrale steder. Planene var å samle ungdomsskoleelevene fra Røst, Værøy, Moskenes og Flakstad på en sentralskole for Vest-Lofoten enten i Moskenes eller i Flakstad. For folket på Værøy innebar det langt alvorligere perspektiver og konsekvenser enn den sentraliseringen man hadde foreslått på Værøy. Nok en gang rykket skolebestyrer Kyrre Finn ut mot den sentrale myndighetene. Folket sto samlet bak kravet om egen ungdomsskole på Værøy.

Andre byggetrinn

2. april 1960 gjorde skolestyret vedtak om å søke departementet om tillatelse til å innføre 9-årig

Utviklingen har gått fort – det gamle klassebildet er fra 1917, mens elevene på det andre bildet ikke har rukket å bli så mange år. Ragnhild Varheim er den læreren som har lengst tjenestetid ved skolene i Værøy. Men tida går fort. Vi kjenner navnene på elevene på bildene både fra 1917 og fra 1963 – men på mange klassebilder er det mange vi ikke vet navnet på. Benytt deg av internett, og gå inn på Værøy kommune og videre til "Værøyposten". Der ligger en del eldre klassebilder der vi må ha din hjelp hvis vi skal få navnene på plass. Etter hvert blir bildene å finne på biblioteket til fri kopiering.

enhetsskole så snart husforholdene tillot det. Senere, samme måned, anbefalte et enstemmig kommunestyre skolestyrets søknad.

Skoleåret 1963/64 ble Kristen Tveit ansatt som kommunens første skoleinspektør. Dermed var et viktig krav i den nye skoleloven

oppfylt. Men så var det husforholdene.

PÅ NORDLAND

Fylkesskolestyremøte i Bodø 6.-8. juni 1963 ble de reviderte planene for 2. byggetrinn av Værøy sentralskole tatt opp til behandling. Sentralanlegget skulle i tillegg til de nødvendige klasse- og

6-årsreformen var – i hvert fall til nå – den siste store skolereformen. Lena Mathisen fikk æren av å åpne det nye skolebygget i 1999.

spesialrom for undervisning omfatte svømmebasseng og en kombinert gymnastikksal med aula som tilfredstilte Riksteaterets krav. Dermed fikk en også samfunnshus på øya. I det nye bygget var det dessuten planlagt tannlegekontor og bibliotekavdeling. Samlede kostnader ble beregnet til 2,790 mill kroner. Det var beregnet et låneopptak på 1,1 mill kroner samt et kommunalt tilskudd på 290.000 kroner. Resten var finansiert med statstilskudd (650.000 kr), fylkestilskudd (600.000 kr) og fra STUI (150.000 kr).

Det ble ansatt egen byggekontrollør, men – nærmest som vanlig – sprakk kalkylene med godt og vel en million kroner. Skoleåret 1967/68 ble nybygget tatt i bruk.

Innføring av 9-årig skole
I historisk sammenheng kan det

være av interesse å vite at de nye læreplanene for 9-årig skole ble tatt i bruk på Værøy høsten 1966 for 1. til 6. klassetrinn. I 1967/68 skulle nyordningen gjelde 1.-7. klassetrinn. I 1968/69 1.-8. klasse slik at en kunne legge ned framhaldsskolen, og endelig i 1969/70 ville skolen ha fullt utbygd 9-årig skole

6-ÅRSREFORMEN

Den neste store skolereformen ble 6-årsreformen. Fra 1997 skulle 6-åringene ikke lenger være i barnehagen, men bli skoleelever. De første årene var 6-åringenes skole på den gamle helseheimen – ”Lina Aarstrands Minde”, men kravet var at også disse elevene skulle samles på skolen. Dermed blusset skoledebatten opp på nytt, for på skolen var det ikke rom som passet for 6-åringene. Valget var å utvide og restaurere eksisterende skolebygning eller bygge nytt. Resultatet ble eget bygg for 6-

åringene og småskolen. Bygget var på 360 kvm. og kostet totalt 4,9 mill kroner – men da var det inkludert rullestolheis til vel en halv million i eksisterende skolebygg. Værøy fikk 750.000 statlige kroner i tilskudd, slik at ”lilleskolen” og rullestolheisen kostet vel 4,2 mill kroner som ble finansiert ved låneopptak. 9. september 1999 kunne Lena Mathisen klippe over snora og erklære ”lilleskolen” for åpnet.

Slik burde historien sluttet. Men den siste dagen i mars måned 2005 besluttet kommunestyret å rive deler av eksisterende skolebygg. Snart må det skrives en fortsettelse på historien.

”Skoleposten” er gitt ut av
Værøy kommune og ført i pennen av
Dag Sørli.
”Skoleposten” er bilag til
”Værøyposten” mars 2006.

3 gode ting i ett!!!

- En renere øy
- Penger til lokale lag/foreninger
- Hjelp til barn i nød

Nå kan vi kvittet oss med metall-skrot!

«Gi-Jernet» er en nullprofitt-aksjon.

Skrotet hentes og selges av et firma (AF Decom)
Overskuddet deles mellom lag/forening (her på øya)
og Plan-Norge.

Til sommeren kommer en båt til Værøy for å hente det vi har
klart å samle sammen.

Det er her DU kommer inn i bildet!!!

Her må både private og bedrifter rydde i alle kriker og kroker!!

Eksempel:

I Nissedal kommune har de samlet inn ca 500 tonn, dette gav
kr 150.000,- til idrettslaget og like mye til Plan.

Detaljer om oppsamlingsplass og tidpunkt kommer senere.

Les mer:

www.gijernet.no

www.plan-norge.no

LEVÉR DIN GAMLE MOBILTELEFON TIL GJENVINNING!

Da bidrar du
håde til et
renere miljø
og til å
støtte Plans
gjenoppbyggingsarbeid
etter tsunamien på
Sri Lanka.

DANGAARD
TELECOM

Plan får 50 kroner pr telefon.

Det står en boks på Super'en og en på Coop'en.

Legg telefonen (helst med batteri og lader) i en pose og putt den i en av boksene.

OBS! Det har ingen betydning om telefonen er defekt!

Les mer på: www.plan-norge.org